

WŁADYSŁAW STRZELECKI (1905–1967)

Władysław Strzelecki urodził się 20 stycznia 1905 r. we Lwowie, gdzie przebywał aż do trzynastego roku życia. W roku szkolnym 1918/1919 wstąpił w Zakopanem do III klasy gimnazjum klasycznego, które ukończył w r. 1924. W tym samym roku podjął studia w dziedzinie filologii klasycznej i polonistyki na najstarszym polskim uniwersytecie — Alma Mater Jagellonica w Krakowie. Już w następnym roku przeniósł się do Warszawy, by kontynuować studia filologii klasycznej u znakomitych, światowej sławy uczonych, profesorów Tadeusza Zielińskiego i Gustawa Przychockiego. Szczególny wpływ wywarł na niego profesor Przychocki, wielki łacynista i znakomity pedagog, który stał się mistrzem i protektorem młodego, utalentowanego filologa. Po ukończeniu studiów, w roku szkolnym 1928/1929, objął Władysław Strzelecki obowiązki nauczyciela języka łacińskiego w prywatnym liceum na podwarszawskich Bielanach i już z końcem tego samego roku szkolnego uzyskał na Uniwersytecie Warszawskim stopień doktora filozofii na podstawie łacińskiej rozprawy pt. *De tragicorum Romanorum memoria apud Nonium servata, pars I (O tradycji tragedii rzymskiej w dziele Noniusza, część I)*. Kolejne dwa lata akademickie — 1929/1930 i 1930/1931 — spędził na studiach zagranicznych, najpierw w Niemczech, później w Szkocji, jako stypendysta Funduszu Kultury Narodowej. Przebywał w dwóch ważnych niemieckich ośrodkach naukowych: w Berlinie, gdzie pogłębiał swoje studia pod kierunkiem wielkich filologów Eduarda Nordena i Wernera Jaegera, oraz w Getyndze, gdzie współpracował z Richardem Reitzensteinem i Edwardem Fraenkle. Drugą część studiów zagranicznych odbył u sławnego uczonego i wydawcy brytyjskiego Wallace'a M. Lindsaya na szkockim Uniwersytecie St. Andrews. Pobyt w Niemczech i Szkocji przyczynił się nie tylko do pogłębienia wiedzy filologicznej młodego badacza i zapoznania się z nowoczesną metodologią naukową, ale pozwolił mu nawiązać kontakty i stałą współpracę z wieloma uczonymi z różnych europejskich ośrodków uniwersyteckich. Po powrocie do Warszawy objął stanowisko nauczyciela łaciny w Państwowym Gimnazjum im. ks. Józefa Poniatowskiego, a od roku szkolnego 1937/1938 w Gimnazjum im. S. Batorego. Kompetentny, spokojny i życzliwy młody nauczyciel cieszył się wielką sympatią młodzieży i kolegów. Pracę pedagogiczną łączył wówczas dr Strzelecki z intensywną działalnością naukową. Wkrótce po złożeniu egzaminu nauczycielskiego (w r. 1933), który dawał mu pełne uprawnienia zawodowe, otrzymał w r. 1934 tytuł docenta Uniwersytetu Warszawskiego na podstawie rozprawy habilitacyjnej pt. *Quaestiones Verrianae*, ogłoszonej drukiem dwa lata wcześniej w serii „Prac Towarzystwa Naukowego Warszawskiego”. Uzyskanie veniam legendi UW nie przerwało jego pracy jako nauczyciela języka łacińskiego w gimnazjum. Dopiero pięć lat później, wiosną r. 1939, został powołany na stanowisko profesora nadzwyczajnego Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego z ważnością od 1 września tegoż roku. Napad hitlerowskich wojsk na Polskę i wybuch II wojny światowej uniemożliwił mu objęcie zasłużonej i długotrwałej

zeń oczekiwanej profesury w Lublinie. We wrześniu 1939 r. spłonęło warszawskie mieszkanie profesora Strzeleckiego, a w nim świetnie wyposażona biblioteka naukowa, notatki i projekty prac badawczych. Trudne lata wojenne z konieczności spędził u rodziny we wsi Nieciecza w pobliżu Tarnowa.

Po zakończeniu wojny został w r. 1946 powołany na stanowisko profesora kontraktowego, a w następnym roku — profesora zwyczajnego na Uniwersytecie Wrocławskim. W r. 1948 objął stanowisko dyrektora Instytutu Filologii Klasycznej, po śmierci profesora Jerzego Kowalskiego, organizatora i pierwszego kierownika. W latach akademickich 1956/1957 i 1957/1958 piastował funkcję dziekana Wydziału Filologicznego. Jednocześnie obok pracy dydaktycznej i organizacyjnej bardzo dynamicznie rozwijał działalność naukową, przede wszystkim w samym Instytucie Filologii Klasycznej oraz we Wrocławskim Towarzystwie Naukowym, którego członkiem był od r. 1947, wiceprzewodniczącym Wydziału I w latach 1948–1953 i przewodniczącym tegoż Wydziału w latach 1954–1956. W tym samym czasie bardzo intensywnie pracował we Wrocławskim Kole Polskiego Towarzystwa Filologicznego, pełniąc najpierw funkcję członka zarządu, później prezesa. W latach 1948/1949—1959/1960 był współredaktorem organu Polskiego Towarzystwa Filologicznego „Eos” — kolejno z profesorami Wiktoorem Steffenem, Jerzym Krózkowskim i Jerzym Łanowskim.

W r. 1959 profesor Strzelecki opuścił Uniwersytet Wrocławski i przeniósł się na stałe do Krakowa, gdzie został powołany na stanowisko profesora latynistyki na Uniwersytecie Jagiellońskim. W roku akademickim 1960/1961, po przejściu na emeryturę profesora Tadeusza Sinki, objął funkcję kierownika Katedry Filologii Klasycznej UJ oraz dziekana Wydziału Filologicznego (w latach 1960/1961 i 1961/1962); powtórnie został wybrany na stanowisko dziekana w kolejnej kadencji — w latach 1962/1963 i 1963/1964. W okresie swego pobytu w Krakowie profesor Strzelecki kontynuował działalność we Wrocławskim Towarzystwie Naukowym, w Polskim Towarzystwie Filologicznym, Komitecie Nauk o Kulturze Antycznej Polskiej Akademii Nauk i Komisji Filologii Klasycznej w Krakowskim Oddziale PAN. Pomimo stale pogarszającego się w tych latach stanu zdrowia nawet na krótki czas nie przerwał pracy dydaktycznej i naukowej, co w konsekwencji przyspieszyło jego śmierć. Zmarł w Krakowie 15 września 1967 r., został pochowany na Cmentarzu Rakowickim.

Powołanie nauczycielskie profesor Strzelecki realizował z ogromną pasją, entuzjazmem i oddaniem, które udzielały się jego studentom. Zarówno we Wrocławiu, jak i w Krakowie potrafił zgromadzić wokół siebie grono zamożnych i utalentowanych uczniów, którzy mieli w przyszłości stać się jego współpracownikami i objąć stanowiska wykładowców i profesorów obydwu uniwersytetów, by wymienić tylko takie nazwiska, jak Ludwika Rychlewska, Herbert Myśliwiec, Józef Mantke z Uniwersytetu Wrocławskiego czy też Józef Korpanty, Krystyna Wosiowa, Stanisław Stabryła z Uniwersytetu Jagiellońskiego. Wykłady i seminaria profesora Strzeleckiego cechowały się wysokim poziomem naukowym, były oparte na jego oryginalnych badaniach, prowadzone w sposób niezwykle żywy, klarowny i interesujący.

Najczęściej wykladał późniejszą literaturę łacińską, metrykę grecką i rzymską, gramatykę i stylistykę łacińską, na seminariach interpretował fragmenty tragedii rzymskiej, komedie Plauta, tragedie Seneki. Był profesorem bardzo wymagającym, a jednocześnie bardzo życzliwym dla studentów, żądał od nich poważnego traktowania własnych obowiązków, ale umiał ich także zachęcić do pracy, udzielić pomocy, w kompetentny i taktowny sposób wskazać właściwy kierunek. Szczególnie opiekował się magistrantami, nigdy nie szczędził dla nich czasu, cierpliwie poprawiał prace, przynosił książki i artykuły z własnej biblioteki domowej.

W działalności naukowej profesora Strzeleckiego można wyróżnić trzy główne kierunki, które odzwierciedlały jego zainteresowania jako badacza literatury łacińskiej i którym pozostał wierny do ostatnich lat życia: metryka starożytna, gramatyka i leksykografia łacińska, archaiczna literatura łacińska, w szczególności krytyka tekstu fragmentów tragedii i eposu. W tych trzech dziedzinach wykazywał niezwykle inwencją twórczą, oryginalność i erudycję, zdobywając swoimi pracami uznanie i rozgłos międzynarodowy, przy czym warto podkreślić, iż większość z nich była pisana piękną, przejrzystą łaciną, którą posługiwał się z całkowitą swobodą.

W dziedzinie studiów nad metryką ogłosił profesor Strzelecki kilkanaście cennych rozpraw i artykułów, poświęconych przeważnie problemom bardzo szczegółowym, wymagającym najwyższych kwalifikacji naukowych. Należy tu m.in. ważna praca przedwojenna na temat trymetru jambicznego Seneki pt. *De Senecae trimetro iambico quaestiones selectae* („Rozprawy Wydziału Filologicznego PAU” 1938) oraz dwuczęściowa rozprawa pt. *Studia prosodiaca et metrica* („Rozprawy Wydziału Filologicznego PAU” 1949), gdzie uczony zajął się prozodią wygłosowego *o* u Wergiliusza oraz zagadnieniem synajlefy w poemacie Juwenkusa. Kolejną obszerną rozprawę z tej dziedziny poświęcił profesor Strzelecki metryce wczesnych tragediopisarzy rzymskich — *De re metrica tragicorum Romanorum quaestiones* („Tragica” (Wrocław) I, 1952), badając niektóre miary wierszowe występujące w zachowanych fragmentach (np. septenar jambiczny, metra bakchiczne itp.). Wyniki swoich badań nad zjawiskiem hiatu przedstawił w r. 1954 w artykule pt. *Quaestiones tragicae* („Eos” 1952/1953). W tym samym roku ogłosił dwie inne rozprawy z zakresu metryki: *De septenariis anapaesticis* („Tragica” II, 1954) oraz *De peculiari quodam tragicorum Romanorum versu* (ibidem). Do zagadnień metryki antycznej odnoszą się także takie późniejsze prace, jak *De Dyscolo Menandrea quaestionum metricarum specimen* („Eos” 1961), *De rei metricae Annacanae origine quaestiones* („Eos” 1964), *Über den Gebrauch des Daktylus im trochaischen Tetrameter des Menander* (Berlin 1965). Pewnego rodzaju syntezą studiów profesora Strzeleckiego nad metryką łacińską jest rozdział pt. *Zarys metryki łacińskiej* w redagowanej wspólnie z profesorem Marią Dłuską książce zbiorowej pt. *Metryka grecka i łacińska* (Wrocław 1959), w której pozostałe rozdziały opracowali jego współpracownicy z Instytutu Filologii Klasycznej Uniwersytetu Wrocławskiego: Helena Sądejowa, Herbert Myśliwiec i Maria Bohonos. W swoim *Zarysie metryki łacińskiej* profesor Strzelecki połączył metodę opisową z ujęciem historycznym, wyróżniając kilka okresów rozwoju wersyfikacji rzymskiej. *Metryka grecka i łacińska*, której był inicjatorem, redaktorem

i współautorem, stanowi pierwszy i — jak dotąd — jedyny polski podręcznik metryki antycznej. Jako światowej sławy specjalście w tej dziedzinie powierzono profesorowi Strzeleckiemu nowe opracowanie mocno już przestarzałego podręcznika F. Vollmera pt. *Römische Metrik* do znanej serii „Einleitung in die Altertumswissenschaft”.

Drugą dziedziną, w której profesor Strzelecki zdobył międzynarodowy rozgłos i uznanie, były studia nad leksykografiami i gramatykami rzymskimi; znakomite przygotowanie do tego rodzaju badań zdobył uczony w zagranicznych seminariach u Reitzensteina i Lindsaya. Już praca doktorska Strzeleckiego pt. *De tragicorum Romanorum memoria apud Nonium servata* oraz ogłoszona w r. 1932 rozprawa habilitacyjna pt. *Quaestiones Verrianae*, a także kolejne publikacje, jak np. *Zur Entstehung der Compendiosa Doctrina des Nonius* („Eos” 1932/1933), *Zu Nonius und Fulgentius* („Hermes” 1933), *De Flavio Capro Nonii auctore* („Rozprawy Wydziału Filologicznego PAU”, Kraków 1937) postawiły go w rzędzie najwybitniejszych znawców tej problematyki. Dalsze prace z tej dziedziny ugruntowały autorytet naukowy profesora Strzeleckiego jako badacza leksykografii i gramatyki rzymskiej. Dowodem międzynarodowego uznania było powierzenie mu przez znakomite wydawnictwo encyklopedyczne *Pauly-Wissowa Realencyclopädie der Classischen Altertumswissenschaft* opracowania szeregu artykułów z tego zakresu: *Nonius Marcellus* (Bd. XVII, 1936), *Philemon* (Bd. XIX, 1938), *Phocas* (Bd. XX, 1941) oraz już w latach 50. haseł *Vettrius Philocomus* (Bd. VIII A, 1958), *Vibijs Sequester* (Bd. VIII A, 1958) i *Volcacius* (Bd. IX A, 1961). W ostatnich latach życia, od r. 1964, intensywnie współpracował z innym prestiżowym wydawnictwem encyklopedycznym *Der Kleine Pauly. Lexikon der Antike*, do którego napisał kilkadziesiąt ważnych haseł, głównie z zakresu leksykografii i gramatyki rzymskiej (np. *Charisius*, *Diomedes*, *Donatus*, *Dositheus* itd.). Dość ściśle ze studiami nad gramatyką rzymską łączyły się badania profesora Strzeleckiego nad ortografią łacińską. Ich rezultatem był artykuł do *Pauly-Wissowa Realencyclopädie der Classischen Altertumswissenschaft* pt. *Orthographie* (Bd. XVIII, 1942), rozprawa *De litterarum Romanarum nominibus* („Prace Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego” 1948), *De Ps. Capri „Orthographia”* (Wrocław 1948), *Quaestionum orthographicarum specimen* („Eos” 1950), *Die lateinische Buchstabennamen und ihre Geschichte* („Das Altertum” 1958).

Uwieńczeniem rozpoczętych jeszcze przed wojną badań nad leksykograficznym dziełem Werriusza Flakkusa pt. *De verborum significatu* miała być nowa edycja zachowanych części jego pracy (po wydaniu Lindsaya z r. 1913) w wyciągach Festusa i Paulusa; wydanie takie przygotowywał profesor Strzelecki dla lipskiej „Bibliotheca Teubneriana”, ale przedwczesna śmierć uniemożliwiła mu ukończenie tej ważnej i potrzebnej edycji. Z dalszych studiów Strzeleckiego na wzmiankę zasługuje rozprawa o problemach fonetyki w świetle uwag gramatyków łacińskich pt. *De grammaticis Latinis quaestionum particula* („Eos” 1956).

Zarówno studia metryczne profesora Strzeleckiego, jak i badania w dziedzinie leksykografii i gramatyki rzymskiej stanowiły znakomitą podbudowę jego prac nad literaturą rzymską epoki archaicznej — jako badacza zachowanych fragmentów,

krytyka tekstu i wydawcy. Uwagę swoją skupił Strzelecki na dwóch gatunkach literackich: tragedii i eposie okresu republikańskiego. Szczegółowe studia nad archaiczną tragedią rzymską reprezentują m.in. takie prace, jak *Meletematon tragicorum specimen* („Eos” 1947), dotycząca fragmentów tragedii Newiusza, Enniusza i Pakuwiusza, *Conniectanea scaenica* („Eos” 1949), poświęcone krytyce tekstu fragmentów sztuk Liwiusza Andronikusa i Enniusza, *Ad Pacuvii Antiopam adnotationes* („Tragica” II, 1952) — rekonstrukcja treści tragedii *Antiopa* Pakuwiusza, *Enniana* (w: *Charisteria Th. Sinko*, 1951) — uwagi krytyczne na temat *Annales* i *Ifigenii* Enniusza. Prace profesora Strzeleckiego nad krytyką tekstu i jego próby rekonstrukcji fragmentów oraz całych tragedii autorów republikańskich zmierzały do przygotowania nowej edycji *Tragicorum Romanorum Fragmenta* po wydaniu Ottona Ribbecka. Zadanie to uważał za bardzo doniosłe i pilne, gdyż książka Ribbecka z r. 1897 (3. wyd.) była wobec znacznego rozwoju badań nad wczesną tragedią rzymską mocno już przestarzała, a nowa edycja fragmentów sporządzona przez Alfreda Klotza w r. 1953 jako pierwsza część *Scaenicorum Romanorum Fragmenta* obciążona była ogromną liczbą błędów, pomyłek i niedopatrzeń — jak szczegółowo wykazał profesor Strzelecki w swojej recenzji („Eos” 1957/1958). Jednakże choroba i śmierć udaremniły to zamierzenie, do którego realizacji posiadał wówczas, jak się wydaje, najwyższe kwalifikacje w skali światowej.

Los okazał się łaskawszy dla profesora Strzeleckiego, jeśli idzie o drugi z wymienionych gatunków literackich — epos rzymski. W r. 1959 ogłosił on wydanie fragmentów narodowej epopei rzymskiej Gnejusza Newiusza pt. *Belli Punici carmen* („Archiwum Filologiczne” 2, 1959). Edycja ta została poprzedzona znakomitą i cieszącą się światowym rozgłosem przedwojenną rozprawą pt. *De Naeviano Belli Punici carmine quaestiones selectae* („Rozprawy Wydziału Filologicznego PAU” 1935) oraz późniejszym artykułem pt. *Miscellanea Naeviana* („Eos” 1957/1958). Edycja ta, wyposażona w cenny i obszerny komentarz metryczny oraz oryginalną, źródłową rekonstrukcję treści poematu i historię tekstu, wzbudziła szerokie zainteresowanie w świecie filologicznym, przede wszystkim ze względu na nowe uszeregowanie fragmentów pozostające w ścisłym związku z przedstawioną rekonstrukcją treści oraz nowe koniektury w obrębie samych fragmentów. Dowodem owego zainteresowania, a jednocześnie aprobaty dla śmiałych, ale trafnych i przekonująco umotywowanych ustaleń profesora Strzeleckiego było powtórzenie całej edycji eposu Newiusza z niewielkimi zmianami w r. 1964 w lipskiej „Bibliotheca Teubneriana”.

Dość podobne były dzieje wydania fragmentów prac Atejusza Kapitona, wybitnego prawnika z czasów Augusta, *C. Atei Capitonis Fragmenta*, ogłoszonego przez profesora Strzeleckiego w serii „Prace Komisji Filologii Klasycznej PAN w Krakowie” (Wrocław 1960). Wydanie to, wzbogacone o wiele nowych w stosunku do dawniejszych edycji (Bremer, 1898; Huschke, 1908) fragmentów wydobytych głównie z gloss Festusa i Paulusa, opierało się na studiach Strzeleckiego nad leksykografią rzymską i zachowanymi fragmentami dzieł samego Atejusza Kapitona (np. *De Ateio Capitone nuptialium caerimoniarum interprete*, „Prace Wrocławskiego

Towarzystwa Naukowego” 1947, *Über die „Conniectanea” des Ateius Capito*, „Hermes” 1958, *Spicilegium Ateianum*, „Eos” 1957/1958) i zostało w niemal nie zmienionej formie powtórzone w „Bibliotheca Teubneriana” w r. 1967, a ukazało się już po śmierci profesora Strzeleckiego. Ta wzorowa pod każdym względem edycja, zarówno w pierwszej wersji, jak i w drugiej, została przyjęta z wielkim i w pełni zasłużonym uznaniem przez filologów klasycznych i znawców prawa rzymskiego.

Jednym z niewielu późniejszych pisarzy rzymskich, którym poświęcił swoje studia profesor Strzelecki, był Seneka Młodszy. Oprócz wspomnianej już pracy z r. 1964 *De rei metricae Annaeanae origine quaestiones* ogłosił szereg innych rozpraw dotyczących metryki jego tragedii (jak np. *De Senecae trimetro iambico quaestiones selectae*, jw., *De polymetris Senecae canticis quaestiones* („Eos” 1951)) oraz problemów związanych z wyznawaną przez tego pisarza ideologią polityczną (np. w pracy *Aluzje polityczne w niektórych tragediach Seneki*, „Eos” 1954/1955). Tragediami Seneki Strzelecki zajął się w dwóch innych drobnych artykułach z r. 1960: *Przyczynki do wpływu tragedii Seneki na Jana Kochanowskiego* („Eos” 1959/1960) oraz *Ad Senecae Phaedr. v. 28* („Rivista di Cultura Classica e Medioevale” 1960).

Był wreszcie profesor Strzelecki popularizatorem literatury antycznej. Prócz własnego przekładu, wstępu i komentarza do wybranych części dzieła Liwiusza *Ab urbe condita* w „Bibliotece Narodowej” (Wrocław 1953) opracował do tej samej serii kilka tomików w innych przekładach. Należy tu *Rzymska elegia miłosna* w tłumaczeniu A. Świderkówny (opracowanie wspólne z G. Przychockim), *Kupiec* (Wrocław 1951) i *Żołnierz samochwał* (Wrocław 1951) Plauta w przekładach G. Przychockiego, *Fedra* Seneki w przekładzie A. Świderkówny (Wrocław 1959).

Dorobek naukowy profesora Strzeleckiego zawierał wiele recenzji zamieszczanych zarówno w czasopiśmie krajowych, jak i zagranicznych, biogramy i nekrologi uczonych, autoreferaty własnych prac w sprawozdaniach towarzystw naukowych oraz pisma okolicznościowe. Wszystkie cechują się taką samą rzetelnością i odpowiedzialnością za słowo, jak jego oryginalne prace naukowe.

Profesor Władysław Strzelecki był bez wątpienia jednym z najwybitniejszych polskich uczonych naszego stulecia. Jego osiągnięcia w dziedzinie badań nad metryką antyczną, leksykografią i gramatyką rzymską oraz archaiczną literaturą łacińską w całej pełni doceniła nauka polska, a przede wszystkim światowa (nb. nigdy nie został powołany na członka Polskiej Akademii Nauk!). Prace profesora Strzeleckiego i jego wydania tekstów były publikowane w czołowych czasopiśmie i wydawnictwach zachodnioeuropejskich, recenzowali je najwięksi znawcy tych zagadnień, wypowiadając się o nich z najwyższym uznaniem. Głęboką wiedzę, filologiczną akrybię i niezwykłą intuicję naukową łączył profesor Strzelecki z ogromną pasją badawczą. Nawet w ostatnich latach życia, borykając się z nekającą go już ciężką chorobą, pracował niestrudzenie, z takim samym jak dawniej zapałem. Był całkowicie oddany nauce i studiom, które stanowiły istotną treść jego pracowitego życia — uczonego i profesora. Czasy, w których wypadło mu żyć, były niezwykle trudne, a nawet tragiczne: znaczyły je dwie wojny światowe,

okupacja hitlerowska, lata komunistycznego terroru, sowietyzacja polskich uniwersytetów i instytucji naukowych. Ale nawet w tych najgorszych czasach, które wyciskały swoje piętno na ludziach o słabszych charakterach, pozostał człowiekiem nieskazitelnie prawym, gorącym patriotą, prawdziwym Polakiem, nigdy nie zaparł się ideałów, jakie przekazali mu rodzice, nauczyciele i przewodnicy na drodze ku wiedzy. I był profesor Strzelecki człowiekiem wielkiej dobroci; jego opanowanie, uprzejmość, umiar i skromność zjednywały mu sympatię i przywiązanie wszystkich, którzy mieli okazję z nim się zetknąć lub współpracować.

Bibliografia

- M. Brożek, *Władysław Strzelecki (20 I 1905 – 15 IX 1967)*, [w:] *Kronika Uniwersytetu Jagiellońskiego za lata 1966/1967*, s. 90–93.
- W. Madyda, *Z dziejów filologii klasycznej w Uniwersytecie Jagiellońskim*, [w:] *Wydział Filologiczny Uniwersytetu Jagiellońskiego. Historia katedr*, red. W. Taszycki, A. Zaręba, Kraków 1964, s. 73–74.
- L. Rychlewska, *Prof. dr Władysław Strzelecki*, „Eos” LV, 1965, s. 7–22 (wraz z bibliografią prac prof. Strzeleckiego do r. 1965).
- L. Rychlewska, *Władysław Strzelecki*, [w:] *Antichisti dell' Università di Varsavia nel novecento*, a cura di I. Biezuńska-Malowist, Napoli 1992, s. 81–86.

Stanisław Stabryła